

НОРМАТИВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТЕХНІЧНОГО ЗАХИСТУ ІНФОРМАЦІЇ В УКРАЇНІ

Аргументируется позиция, что одним из действенных шагов на пути повышения эффективности данного регулирования является исследование и классификация системы нормативных актов, регулирующих ТЗИ в Украине, а также определения места и роли источников отдельных отраслей права в общей системе нормативного регулирования технической защиты информации в Украине.

Ключевые слова: *нормативное регулирование, техническая защита информации, классификация нормативных актов.*

Growing up a threat rate for information caused a necessity to improve a law regulating of technical defense of information. Is argued, that one of the effective step in this activity is research and classification of whole law acts, which regulates technical defense of information. Besides very constructive, according to author's view, is defining the place and role of some branch of law in general system of law regulating of technical defense of information.

Key words: *legal regulating, technical defense of information, classification legal acts.*

Створення ефективної нормативної бази є складовою частиною загальнодержавного процесу побудови системи технічного захисту інформації (ТЗИ)¹.

Як свідчать отримані нами результати та відповідні наукові дослідження², нормативно-правові заходи посідають провідне місце по своїй значущості, і саме нормативно-правове забезпечення ми вважаємо одним із пріоритетних напрямів діяльності підрозділів державних органів, що здійснюють регулювання сфери ТЗИ.

Зростання рівня загроз для інформації обумовлює необхідність робіт з удосконалення вже наявної нормативної бази і розробки проектів нових нормативних документів. Першим кроком на шляху підвищення ефективності нормативно-правового регулювання сфери технічного захисту інформації має стати дослідження та класифікація системи нормативних актів, що регулюють ТЗИ в Україні.

В основу дослідження покладені наукові роботи вітчизняних фахівців, які вивчали окремі проблеми захисту інформації: К.І. Белякова, П.Д. Біленчука, В.Д. Гавловського, А.Ю. Ільницького, В.А. Ліпкана, О.В. Олійника, Ю.Ю. Орлова, Б.В. Романюка, В.А. Саницького, В.О. Хорошка, В.С. Цимбалюка, І.С. Чижка, М.Я. Швеця, Ю.С. Шемшученка, В.В. Шорошева, В.І. Ярочкіна й інших учених.

Слід зазначити, що вищезгадані дослідники, звертаючись до окремих аспектів організаційно-правового регулювання технічного захисту інформації, не охоплюють усього спектру важливих проблем нормативно-правового забезпечення дано-

го виду діяльності. Зокрема, у вказаних роботах не знайшли належного відображення питання класифікації чинної нормативної бази з питань технічного захисту інформації.

Основними завданнями, розв'язанню яких присвячена дана стаття, є наступні.

1. *Дослідити сучасний стан розвитку системи нормативного регулювання ТЗІ в Україні.*

2. *Розробити класифікацію нормативних документів, якими урегулюється технічний захист інформації в Україні.*

3. *Визначити перспективні напрями подальших розвідок з досліджуваних питань.*

Як відомо, нормативна база являє собою організаційно-функціональний образ системи технічного захисту інформації, виражений юридичною мовою, який відповідає її цільовому призначенню. Основним завданням правових норм при цьому є моделювання системи ТЗІ та її підсистем, нормування і формалізація їх функціональних, організаційних та інформаційних структур. Крім того, такі норми самі виконують інформаційну функцію.

Найвищу юридичну силу в системі нормативно-правових актів країни має закон³. Саме закони є основним джерелом і формою права, а законодавство – пріоритетною формою здійснення державної влади і правотворчості⁴. Будь-який інший правовий акт приймається на основі, на виконання і відповідно до закону⁵. Закони, у свою чергу, мають бути спрямовані на реалізацію основних положень Конституції України⁶.

Враховуючи викладене, можемо дійти висновку, що правові основи функціонування системи технічного захисту інформації, які містяться у Конституції України, знаходять свій розвиток у законах та підзаконних нормативних актах, що визначають функції та завдання державних і недержавних суб'єктів системи ТЗІ, конкретизують напрями діяльності у досліджуваній сфері тощо. Разом з тим, суб'єкти системи технічного захисту інформації, відповідно до своєї компетенції, також створюють нормативні акти на основі та на виконання діючих законів та підзаконних нормативних документів (указів та розпоряджень Президента України, постанов та розпоряджень Кабінету Міністрів України).

Основним завданням, яке вирішується шляхом нормотворчої діяльності суб'єктів системи технічного захисту інформації, є заповнення прогалин правового забезпечення, що виникають у результаті недостатньої реалізації правотворчої спроможності.

Як вже зазначалося раніше, основою системи нормативно-правових документів з питань технічного захисту інформації є Конституція України.

На наступному рівні розташовані Закони України: «Про інформацію», «Про державну таємницю», «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах», «Про Державну службу спеціального зв'язку та захисту інформації України», «Про Національну систему конфіденційного зв'язку» тощо. До даної групи входить також Кодекс України про адміністративні правопорушення, який містить, крім інших, ст. 188-31 «Невиконання законних вимог посадових осіб органів Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України», ст. 212-2 «Порушення законодавства про державну таємницю» (п. 9 «Невиконання норм і вимог криптографічного та технічного захисту секретної інформації, внаслідок чого виникає реальна загроза порушення її конфіденційності, цілісності і доступності») та ст. 164 (у частині правопорушень

у галузі господарської діяльності, ліцензії на проведення якої видає Держспецзв'язку). Вказані статті містять перелік порушень у галузі ТЗІ, за які винні особи можуть бути притягнуті до адміністративної відповідальності, відповідно до вимог ст. 254 Кодексу України про адміністративні правопорушення.

Положення чинного законодавства знаходять свій розвиток у системі підзаконних нормативно-правових актів органів державної влади, що видаються останніми відповідно до їх компетенції, функцій, прав і обов'язків. Такими актами є наступні.

Укази Президента України: від 27.09.1999 №1229/1999 «Про Положення про технічний захист інформації в Україні»; від 24.09.2001 №891/2001 «Про деякі заходи щодо захисту державних інформаційних ресурсів у мережах передачі даних»; від 07.11.2005 №1556/2005 «Про додержання прав людини під час проведення оперативно-технічних заходів» тощо.

Постанови Кабінету Міністрів України: від 08.10.1997 №1126 «Про затвердження Концепції технічного захисту інформації в Україні»; від 25.05.2006 №734 «Питання Адміністрації Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації»; від 24.06.2006 №868 «Про затвердження Положення про Адміністрацію Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації»; від 24.06.2006 №869 «Деякі питання організації діяльності Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації»; від 06.08.2008 №698 «Про затвердження критеріїв, за якими оцінюється ступінь ризику від провадження господарської діяльності у галузях криптографічного та технічного захисту інформації і визначається періодичність проведення планових заходів, пов'язаних з державним наглядом (контролем)» та інші.

Накази Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації: від 16.05.2007 №93, зареєстрований в Міністерстві Юстиції України 16.07.2007 за №820/14087 «Про затвердження Положення про державну експертизу в сфері технічного захисту інформації»; від 29.05.2007 №100, зареєстрований в Міністерстві Юстиції України 12.06.2007 за №618/13885 «Про затвердження Інструкції про порядок оформлення та складання Державною службою спеціального зв'язку та захисту інформації України матеріалів про адміністративні правопорушення»; від 20.01.2009 №5/9, зареєстрований в Міністерстві юстиції України 11.02.2009 за №130/16146 «Про затвердження ліцензійних умов провадження господарської діяльності з розроблення, виробництва, впровадження, обслуговування, дослідження ефективності систем і засобів технічного захисту інформації, надання послуг у галузі технічного захисту інформації» тощо.

Нині у сфері ТЗІ також чинними є три державні стандарти: ДСТУ 3396.0-96 Захист інформації. Технічний захист інформації. Основні положення; ДСТУ 3396.1-96 Захист інформації. Технічний захист інформації. Порядок проведення робіт; ДСТУ 3396.2-96 Захист інформації. Технічний захист інформації. Терміни та визначення.

Крім того, як вже зазначалося раніше, у процесі проведення робіт з технічного захисту інформації суб'єкти системи ТЗІ послуговуються такою категорією нормативних актів як міжвідомчі нормативні документи системи технічного захисту інформації. До даної групи входять нормативні документи технічного характеру (норми, методики, положення, інструкції тощо) системи технічного захисту інформації, що не належать до нормативних документів із стандартизації, але є обов'язковими для виконання всіма центральними і місцевими органами держав-

ної виконавчої влади, урядом Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування, військовими частинами всіх військових формувань, створених відповідно до законодавства, підприємствами, установами й організаціями незалежно від форм власності, діяльність яких пов'язана з технічним захистом інформації. Основними міжвідомчими нормативними документами системи ТЗІ є НД ТЗІ 1.1-002-99 Загальні положення щодо захисту інформації в комп'ютерних системах від несанкціонованого доступу; НД ТЗІ 1.1-003-99 Термінологія в галузі захисту інформації в комп'ютерних системах від несанкціонованого доступу; НД ТЗІ 2.5-004-99 Критерії оцінювання захищеності інформації в комп'ютерних системах від несанкціонованого доступу; НД ТЗІ 2.5-005-99 Класифікація автоматизованих систем і стандартні функціональні профілі захищеності оброблюваної інформації від несанкціонованого доступу; НД ТЗІ 3.7-001-99 Методичні вказівки щодо розроблення технічного завдання на створення комплексної системи захисту інформації в автоматизованій системі та інші.

Нарешті існує така група документів, як внутрішні накази, розпорядження та вказівки, що урегульовують питання організації технічного захисту інформації на відомчому рівні.

З урахуванням викладеного ми пропонуємо класифікувати увесь загал нормативних документів, якими урегулюється ТЗІ в Україні, за наступними рівнями (Рис.1).

На *першому рівні* – Конституція України, як Основний Закон, якому мають відповідати, в тому числі, і міжнародні угоди, ратифіковані Верховною Радою України.

Другий рівень складають угоди України з іншими державами з питань ТЗІ, ратифіковані Верховною Радою України, а також закони України. Причому положення, закріплені в міжнародних угодах, знаходять свій розвиток у відповідній законодавчій базі, оскільки зазвичай такі угоди носять узагальнений характер і вимагають певної деталізації.

Третій рівень включає підзаконні нормативно-правові акти органів державної влади, що видаються останніми відповідно до їх компетенції, функцій, прав і обов'язків та є обов'язковими для виконання всіма суб'єктами системи ТЗІ. А саме: укази Президента України; постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України; накази Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, зареєстровані в Міністерстві юстиції України; державні стандарти України; міжвідомчі нормативні документи системи технічного захисту інформації України (НД ТЗІ). У даних нормативних актах отримують розвиток положення Конституції України, міжнародних угод та законів України. Основне їх призначення – чітке регулювання відносин, що виникають у сфері технічного захисту інформації.

На *четвертому рівні* – внутрішні накази, розпорядження та вказівки, що урегульовують питання організації технічного захисту інформації на відомчому рівні. У даному випадку положення з технічного захисту, що не знайшли свого відображення у актах вищого рівня, врегульовуються для окремих організацій, установ та державних органів відповідними відомчими наказами, розпорядженнями та вказівками, що регламентують діяльність підрозділів технічного захисту інформації, а також допомагають вирішувати певні конкретні завдання з ТЗІ.

Висновки та перспективи подальших розвідок.

Рис. 1. Багаторівнева структура системи нормативних документів, якими регулюється ТЗІ в Україні

Розвиток правових норм, що врегульовують суспільні відносини у сфері технічного захисту інформації, має наступну динаміку: концептуальні положення щодо необхідності технічного захисту інформації, які містяться у Конституції України, з урахуванням міжнародних договорів, знаходять свій розвиток у законодавстві України, актах Президента України, Кабінету Міністрів України та інших уповноважених державних органів. Окремі положення з технічного захисту, що не знайшли свого відображення у актах вищого рівня, врегульовуються відповідними відомчими наказами, розпорядженнями та вказівками, що регламентують процедури організації робіт з виконання нормативних документів вищої юридичної сили (урегульовують діяльності підрозділів технічного захисту інформації, а також інші питання, пов'язані з ТЗІ).

Основними напрямками розвитку положень даного дослідження ми вважаємо визначення місця та ролі джерел окремих галузей права у загальній системі нормативного регулювання технічного захисту інформації в Україні.

1. *Бервено С.Л.* Деякі питання нормативно-правового забезпечення діяльності підрозділів технічного захисту інформації Міністерства внутрішніх справ України // Спеціальна техніка у правоохоронній діяльності. – К., 2006. – С. 358. 2. *Маслак В.* Концепции защиты отдельных объектов – необходимая составная часть нормативной базы информационной безопасности государства // Правове, нормативне та метрологічне забезпечення системи захисту інформації в Україні: Ювілейна наук.-технічн. конф. – К., 1998. – С. 62–64. 3. *Демків Р.* Роль закону в нормативно-правовому регулюванні діяльності міліції України // Право України. – 2006. – № 8. – С. 88. 4. *Алексеев С.С.* Теория права. – М., 1995. – С. 20. 5. *Монастирський Д. А.* Історичні витоки сучасного розуміння закону в Україні // Вісник Хмельницького інституту регіонального управління і права. – 2004. – № 1-2. – С. 43. 6. *Колодій А.М., Халюк С.О.* Ефективність дії законів в Україні // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ України. – 2003. – № 2. – С. 24.